

Datum
2017-08-31Diariernr
2017/1802
Er referens
M2017/01407/KIMiljö- och energidepartementet
Klimatenheten

Yttrande kring klimatanpassningsutredningens betänkande SOU 2017:42 "Vem har ansvaret?"

Skogsstyrelsen har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade förslag. Skogsstyrelsen yttrar sig enbart om de punkter som direkt eller indirekt berör skogsmark och skogsbruk.

Sammanfattning

Inledningsvis vill Skogsstyrelsen framföra kritik mot att utredningen inte täcker in de största delarna av landets markanvändning. De frågeställningar och problem samhället ställs inför på grund av klimatförändringarna, är av den art att komplexa och tvärsektoriella analyser krävs. Genom uteslutande av areella näringar som skogs- och jordbruk anser Skogsstyrelsen att utredningen inte tar det förväntade långsiktiga samhällsansvaret.

Skogsstyrelsen har dock förståelse för att utredaren varit tvungen att avgränsa utredningen med tanke på utredningsdirektivets komplexitet och omfattning. Huvuddelen av utredningens förslag berör idag varken Skogsstyrelsen eller skogsnäringen. Skogsstyrelsen anser dock att de areella näringarna är av väsentlig betydelse även för det område utredningen nu avgränsats till. Ett beaktande av dessa näringar hade därför troligen gett utredningen ett annat resultat.

Till följd av utredningens snäva avgränsning återstår stora delar av utredningsbehovet. Med detta som bakgrund instämmer Skogsstyrelsen helt i utredningens slutsats om behovet av ytterligare och förutsättningslösa utredningar inom området. Skogsstyrelsen vill därför särskilt betona vikten av att Skogsstyrelsens och Jordbruksverkets problembeskrivningar, vilka redovisas i bilaga 3, snarast hanteras och prioriteras för kommande utredningar. Även statens skadeståndsansvar, utöver kommunal nivå, behöver utredas snarast.

Generella synpunkter

Skogsstyrelsen ställer sig bakom utredningens förslag, men anser generellt att skogsmark och skogsbruk genomgående måste beaktas och lyftas fram tydligare trots utredningens tydliga avgränsning att utgå från bebyggelse i detaljplanerat område samt dagvattenhantering. Denna synpunkt gäller generellt för samtliga av utredningens förslag. Som framgår av utredningens bilaga 3, har skogsmark och skogsbruk stor inverkan på markstabilitet liksom

mängd och hastighet på avrinnande vatten och har således också stor inverkan på riskerna för ras, skred, erosion och översvämning som kan drabba bebyggelse. Skogsbruk betraktas även som pågående markanvändning och förbud eller anpassning av skogsbruksåtgärder kan resultera i inkomstbortfall för fastighetsägaren, vilket måste beaktas.

Utredningen föreslår införande av krav på att kommunens syn på risken för skador på bebyggelse och byggnadsverk, på grund av översvämning, ras, skred och erosion, ska framgå av kommunernas översiktsplan. Detta förslag utgör en bra grund och möjlighet att börja hantera problematiken ur ett landskapsperspektiv, vilket också är nödvändigt. Tyvärr verkar skogsmark och effekter av skogsbruk ha glömts bort i sammanhanget. Utredningen talar bland annat om att vidta åtgärder på annan plats och Skogsstyrelsen ställer frågan om detta möjligen kan innefatta skogsmark? Som nämnts har skogsmark och skogsbruk stor inverkan på nämnda problematik och för att utökade krav på översiktsplanen ska ha någon inverkan, måste skogsmark och skogsbruk tydligt inbegripas i denna, oavsett om marken är kommunal, statlig eller privatägd.

I sammanfattningen såväl som i huvudtexten används och definieras orden fastighet och fastighetsägare. Skogsstyrelsen upplever dock att begreppens användning i utredningstext och förslag huvudsakligen syftar på fastigheter/fastighetsägare inom detaljplanerat område. Skogsstyrelsen anser att detta bör förtydligas så att det tydligt framgår vad som gäller skogs- och jordbruksfastigheter såväl innanför som utanför detaljplanerat område. Eftersom utredningens förslag dels berör områden utanför detaljplan, och dels att detaljplanerade områden påverkas av kringliggande områden, vilka kan utgöras av skogs- och jordbruksmark, är en tydlig definition nödvändig. Konsekvenserna av att inbegripa areella näringar bör även analyseras.

Utredningen resulterar även i ett förslag om möjlighet att ställa krav på fastighetsägarna att hantera en viss mängd dagvatten på den egna fastigheten. Skogsstyrelsen anser att detta förslag behöver förtydligas och att eventuella konsekvenser för skogsbruket beaktas. Kan förslaget innebära krav på åtgärder i samband med t ex avverkning för att hantera avrinnande vatten från hygget, med syfte att förhindra påverkan på angränsande fastigheter?

Kommunerna saknar idag möjlighet att avslå ansökan om bygglov på riskfylld mark om området redan omfattas av gällande detaljplan. Många av detaljplanerna är äldre och beslutade innan frågan om klimatanpassning blev aktuell. Av denna orsak föreslås ett undantag i PBL som anger att bygglov alltid får avslås om det finns en uppenbar risk för skador på fastigheten eller byggnadsverket på grund av översvämning, ras, skred eller erosion. Även i detta sammanhang vill Skogsstyrelsen poängtera vikten av att skogsmark och effekter av skogsbruk beaktas. Skogsmark är ett dynamiskt system med stora fluktuationer. Bland annat varierar mängd avrinnande vatten kraftigt över en omloppsperiod (ca 60-120 år beroende på var i landet man befinner sig). Under hyggesfasen är t ex mängden avrinnande vatten från en skogsmark dubbelt så stort som när marken är bevuxen med skog. Detta gör att risken för översvämning eller ras orsakade av kraftigt rinnande vatten, kan öka i områden som ligger i sluttningar nedanför hyggen. Växternas rotsystem bidrar även effektivt till att armera och binda marken vilket gör att träd och buskar utgör ett viktigt skydd mot erosion och ras. Detta skydd minskar också

påtagligt under hyggesfasen. Till detta kommer att skogsbruksåtgärder som markberedning, körning i terrängen, skogsbilvägar mm bidrar till ökade risker för erosion och ras. Med detta som bakgrund ställer sig Skogsstyrelsen frågan om man i förslaget beaktat att områden, beroende på kringliggande skogars skötsel, över tid kan variera fram och åter, från att vara lämpligt för byggande till att utgöra riskområde för byggande? Skogsstyrelsen anser att detta på ett tydligare sätt måste utvecklas och hanteras i förslaget.

Beträffande skattade kostnader för klimatanpassning är Skogsstyrelsen medveten om bristen på underlag och därmed svårigheterna med beräkningarna. Skogsstyrelsen är dock kritiskt till att utgångspunkten befolkningsdensitet och folkmängd, för bedömningen huruvida en anpassningsåtgärd ska genomföras eller inte. Detta innebär att kostnader för anpassningsåtgärder i glesbefolkade områden, men där konsekvenserna till följd av Sveriges geologiska förutsättningar kan bli enorma, utsluts eller underskattas. Exempel på glesbefolkade riskområden där effekterna och kostnaderna för effekter vid erosion, ras eller översvämning riskerar att bli enorma, är dalgångarna längs flera älvar, som Indalsälven och Klarälven. I Ragunda kommun vid Indalsälven har Skogsstyrelsen sista åren fattat flera förbud med syfte att förhindra ras, till följd av avverkning eller markberedning och ytterligare ärenden är idag under handläggning. Ett ras i aktuellt område skulle kunna medföra att Indalsälven tar ett nytt lopp, med följd att Krångede kraftstation torrläggs och områden nedströms, ända fram till Sundsvall, spolats bort eller översvämmas. Med detta som bakgrund anser Skogsstyrelsen att även effekt på infrastruktur, industri och andra samhällsviktiga funktioner måste inkluderas i bedömningen. Det är även inom dessa områden som en mer storskalig anpassning av de areella näringarna kan vara aktuellt, varför kostnader för det bör beaktas. Skogsstyrelsen vill även lyfta behovet av utredning av kostnad för eventuell ersättning till markägare vid förbud eller anpassning av skogsbruksåtgärder i syfte att förhindra erosion, ras eller översvämning. En inkludering av detta i nuvarande beräkning skulle troligen bidra till en betydligt högre kostnad för klimatanpassning än vad som nu redovisas.

Slutligen anser Skogsstyrelsen att texten skulle vinna på att kortas och konkretiseras för att öka läsbarheten.

Detaljerade synpunkter

S 63-64: Utredaren skriver om tre sorters erosion, vilket är felaktigt. Spolerosion bör inkluderas liksom behovet av att skydda mark mot detta.

S 116: SKS är adjungerad i ras- och skreddelagationen sedan 2017.

I ärendet har generaldirektör Herman Sundqvist beslutat och markspecialist Anja Lomander varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också deltagit avdelningschef Göran Rune, enhetschef Dan Rydberg, verksjurist Andrea Airosto, skogspolitisk strateg Erik Sollander och klimat- och bioenergispecialist Hillevi Eriksson.

Herman Sundqvist

Anja Lomander